

RÅVARUPRISERNAS INFLATIONSPÅVERKAN

Råvaruprisernas genomslag i KPI i termer av direkta och indirekta effekter

Prisutvecklingen på råvaror är i hög grad volatil och kan därför, trots en ringa vikt, få en märkbar priseffekt i ekonomin. Råvaruprisförändringarna påverkar KPI såväl direkt som indirekt. Det direkta genomslaget är ofta omedelbart och ganska fullständigt till följd av råvarors homogena karaktär samt att priserna sätts på världsmarknaden. Det indirekta genomslaget är mer utdraget över tiden och effekten mer svårbedömd. Prisförändringar på olja påverkar KPI direkt genom bensin- och villaoljepriserna och indirekt genom mer raffinerade energirelaterade varor samt genom insatsvaror. Effekterna av prisförändringar i andra råvaror är mer svår fångade och utgörs till övervägande del av indirekta effekter via insatsvaror.

I diagrammet R10 framgår att prisutvecklingen i producent- och konsumentled för olja trots allt inte följs åt fullständigt. Till största del beror detta på att producent- och konsumentpriset också täcker ytterligare förädling

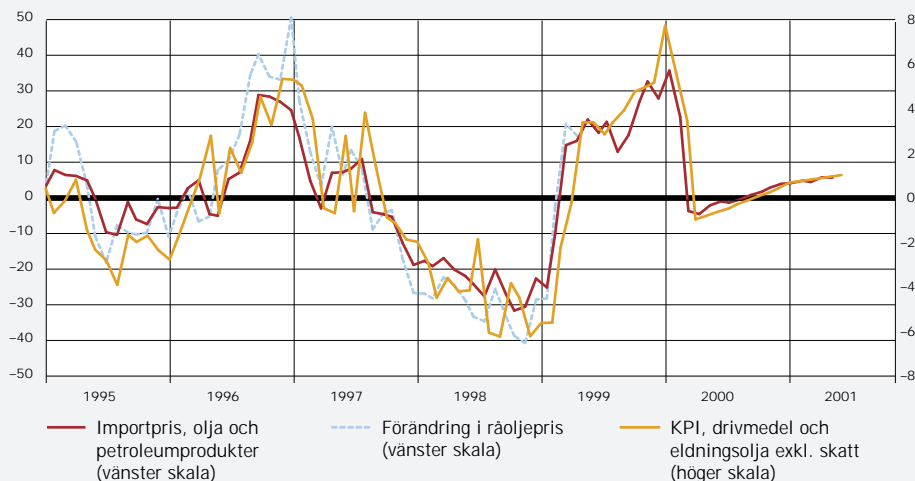
Inte heller för andra råvaror som metaller är prisgenomslaget fullständigt mellan råvaru- och producentled av samma skäl som för oljepriserna. Det ofullständiga genomslaget i producent- och konsumentleden beror också till en del på växelkursförändringar. Exempelvis har fallet i råvarupriserna, räknat i US-dollar, under 1998 motverkats av den svagare kronkursutvecklingen. Därtill kommer att priset i konsumentledet beror på utvecklingen av vinstmarginaler, löner, skatter och andra kostnader i transport- och detaljistledet.²⁸

Ekonometriska skattningar tyder på att en tioprocentig ökning av råoljepriset för närvarande approximativt ger en knapp tiondels procentenhet i direkt KPI-effekt. Därtill kommer med tiden ungefär en lika stor indirekt effekt.

Konsumentprisernas känslighet för råvaruprisutvecklingen har minskat Petroleumrelaterade produkter och andra råvaror har minskat i betydelse för svensk ekonomi. Oljeprodukternas sammantagna vikt i konsumentledet (exkl. indirekta skatter) har minskat från ca 4 procent under 1980-talet

Diagram R10.

Priser på olja och andra petroleumprodukter. Prognos 1999–2001. Årlig procentuell förändring

Anm. Oljepriset i maj är ett genomsnitt t.o.m. 1999-05-20.
Källor: SCB och Riksbanken.

till ca 2 procent under 1990-talet. Importen av råolja har också ökat i långsammare takt än annan import. Andra råvarors andel av importen har också minskat.

Dynamiken i prisutvecklingen – råvarucyklerna relaterat till den globala konjunkturcykeln

Prisutvecklingen på vissa råvaror, t.ex. koppar, samvarierar i viss mån med konjunkturcykeln. För andra råvaror som t.ex. råolja är detta samband inte lika starkt. Prisutvecklingen för råolja är även beroende av andra faktorer som klimat, OPEC-beslut och globala konflikter. Andra råvarupriser visar vissa tecken på att kunna fungera som en ledande indikator på konjunkturutvecklingen, framför allt gäller detta aluminium på fyra till sex kvartals sikt.

Ett mönster kan urskiljas för perioden från 1980 till 1996, där icke energirelaterade råvaror tycks följa cykler mellan de tidpunkter då priset nått en högsta nivå, vilket inträffat under 1980, 1988 och 1996.²⁹ Däremellan har priserna inledningsvis fallit med 25–30 procent under de första i genomsnitt 34 månaderna, varpå priserna planat ut eller börjar stiga igen. Den svaga globala tillväxten var en bidragande faktor till dessa prisfall.

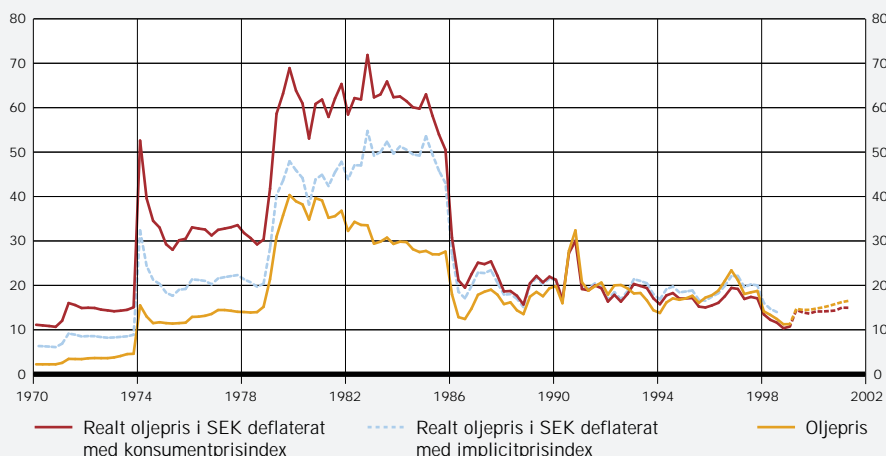
Prisutvecklingen i nuläget och Riksbankens prognos

Under loppet av 1998 uppmättes prisfall på drygt 30 procent för råolja och omkring 20 procent för basmetaller, bl.a. orsakat av efterfrågebortfall i samband med Asienkrisen. Dessa prisfall bidrog påtagligt till den svaga prisutvecklingen i Sverige. Den direkta effekten av oljeprisfallet uppgick till ca 0,4 procentenheter under 1998. Uppskattningar av den indirekta effekten uppgår till knappt lika mycket. Hittills i år har oljeprisökningen bidragit med en direkt effekt till KPI i storleksordningen ca 0,2 procentenheter. Världsmarknadspriset på kaffe har fallit med ca 15 procent sedan årsskiftet. Under samma period uppgick fallet i priset på kaffe i KPI till 1,7 procent, vilket bidrar till att dämpa konsumentprisutvecklingen marginellt. Genomslaget från ett prisfall i råkafe är sannolikt utdraget och påverkar konsumentpriserna först efter något kvartal. Övriga råvarupriser har nyligen återhämtats något. Prisökningen bedöms ännu inte ha påverkat producentprisindex för insatsvaror nämnvärt.

Innevarande år bedöms bli relativt svagt i termer av global tillväxt, som väntas uppgå till 2,0 procent. Detta talar för en begränsad prisuppgång i år. På lång-

Diagram R11.

Oljeprisutveckling i fasta (1990) och löpande priser samt fast penningvärde. Prognos 1999–2001. USD per fat

Anm. Oljepriset i SEK är deflaterat med KPI-utvecklingen samt implicitprisindex för OECD-länderna samt den svenska förväntade KPI-utvecklingen under prognosperioden. Källor: Ecwin, Macroeconomic Indicator och Riksbanken.

re sikt bedöms efterfrågan dock öka, vilket bör medföra stigande priser. Mot detta står att ny teknik sannolikt medför att utvinningskostnaderna minskar betydligt.

Mot bakgrund av en tilltagande efterfrågan bedöms råvarupriserna stiga ytterligare på lite längre sikt. Prisprognosen för råolja, vilket är den för importen mest betydelsefulla råvaran, har reviderats upp från 15 till 16,5 dollar per fat i slutet av prognosperioden. Detta innebär dock en svag prisutveckling i reala termer (se

diagram R11). Även övriga råvarupriser förväntas stiga svagt över prognosperioden.

28 Se ruta i Inflationsrapport 1998:4 "Internationella prisers och växelkursens genomslag i KPI".

29 Global Commodity Markets – a comprehensive review and price forecast. Världsbanken, april 1999.

Efterfrågan och utbud

Analysen i detta avsnitt utgår från det gamla nationalräkenskapssystemet (SNA 68).

UTRIKESHANDEL

Både importen och exporten utvecklades något starkare än väntat under 1998. Mot slutet av året mattades dock exporttillväxten, medan importvolymen minskade. Enligt utrikeshandelsstatistiken för första kvartalet 1999 har denna utveckling fortsatt.

Den bild som ges av olika indikatorer för exportutvecklingen är fortsatt splittrad. Exportorderingen har börjat öka jämfört med bottenläget i slutet av 1998, men är fortfarande lägre än motsvarande period förra året. Inköpschefsindex indikerar att förbättringen av orderläget fortsatte i mars och april. Konjunkturinstitutets barometer för första kvartalet tyder samtidigt på en svagare exportordergång än företagen tidigare väntat. Företagen är dock tydligt mer optimistiska inför andra kvartalet.

Den globala exportmarknadstillväxten väntas bli relativt svag 1999, för att därefter tillta något de kommande två åren. Det är framför allt konjunkturförsvagningen inom euroområdet som verkar återhållande på marknadstillväxten i år. En successiv återhämtning i Sydostasien, tillsammans med en konjunkturförbättring i Storbritannien och Norge är viktiga förklaringar till att marknadstillväxten ökar nästa år och 2001. Jämfört med föregående infla-

tionsrapport görs en viss uppjustering av marknadstillväxten 2000.

Den svenska konkurrenskraften väntas försämrans något, sett över hela prognosperioden, framför allt på grund av en tydlig appreciering av kronan både under 2000 och 2001. En viss förlust av marknadsandelar förutses därför äga rum. Utsikterna för den svenska konkurrenskraften på kort sikt har dock förbättrats något, främst på grund av en svagare växelkurs. Under 2000 och 2001 beräknas prisskjutningarna gentemot omvärlden bli små. En återhållen prissättning från de svenska exportföretagens sida förväntas i viss mån motverka effekten av en apprecierande krona.

Såväl exporten som importen väntas utvecklas något starkare under prognosperioden än vad som antogs i föregående inflationsrapport.

Sammantaget väntas exporten bli något starkare såväl 1999 som 2000 jämfört med bedömningen i föregående inflationsrapport. Också importen väntas bli något starkare, framför allt på grund av högre investeringar och export. Under 2001 väntas exporten och importen försvagas, främst beroende på en viss avmattning i privat konsumtion och en apprecierande krona.

Exporten bedöms öka med ca 4,5 procent 1999, knappt 6 procent 2000 och drygt 5 procent 2001. Importen väntas i sin tur öka med ca 5,5 procent 1999, knappt 7 procent 2000 och drygt 6 procent